

Tillsynsenhetens särskilda granskning av unga advokatbyråer

Sammanfattning

Tillsynsenheten har under perioden mars till juni 2024 genomfört en särskild granskning av unga advokatbyråer, vilket avser byråer som startats upp en relativt kort tid efter att innehavare/delägare antagits som ledamöter av Advokatsamfundet. Denna granskning baseras på enhetens riskbaserade arbetsätt. I denna rapport har tillsynsenheten sammanställt de huvudsakliga slutsatserna i anonymt format efter avslutad granskning.

Att driva en egen advokatbyrå innebär många utmaningar. Med relativt kort yrkeserfarenhet som advokat ska denne dels driva en lönsam verksamhet, dels säkerställa att organisationen uppfyller samtliga advokatetiska krav. I förekommande fall måste advokaten dessutom säkerställa att denne uppfyller sitt arbetsgivaransvar gentemot sina anställda. Tillsynsenhetens granskning av unga advokatbyråer har genomförts för att kartlägga hur dessa byråer fungerar i praktiken och vilka utmaningar de står inför. Granskningen har också haft som ändamål att ge rekommendationer för att säkerställa en hög kvalitet och etisk standard inom advokatkåren.

Granskningen har visat att de tillsynade advokatbyråernas verksamheter över lag bedrivs på ett tillfredsställande sätt. Det har dock kunnat konstateras att det hos vissa byråer rått en viss osäkerhet rörande kraven på utformningen av advokatbyråns lokaler, vilket närmare kommer att belysas och behandlas vid en särskild granskning under hösten 2024. I enstaka fall har det även kunnat ifrågasättas om substitution har använts på ett korrekt sätt. Sammanfattningsvis har granskningen visat att det finns behov av åtgärder för att ytterligare stärka dessa advokatbyråers efterlevnad av lag och advokatetiska regler i sin verksamhet.

Utifrån resultaten av granskningen kommer tillsynsenheten att publicera rekommendationer som syftar till att ytterligare stärka efterlevnaden av lagar och advokatetiska regler hos de unga advokatbyråerna. Dessa rekommendationer kommer att presenteras i tillsynsenhetens årsrapport för 2024.

Bakgrund

Fokusområdet för denna granskning har varit advokatbyråer som startas upp en kort tid efter att innehavare/delägare antagits som ledamöter av Advokatsamfundet. Detta fokusområde har valts ut som en del av Advokatsamfundets tillsynsplan för 2024, vilket inkluderar fyra särskilda granskningsområden. Tillsynsenhetens riskbaserade tillsynsmetod innebär att enheten prioriterar områden där behovet av förebyggande åtgärder och vägledning är störst. Genom denna metod säkerställs att tillsynsinsatserna är fokuserade och effektiva, med målet att förebygga överträdelser av lag och advokatetiska regler samt främja hög advokatetisk standard inom advokatkåren.

De advokater som omfattas av fokusområdet är ofta unga både i ålder och i sin yrkesroll. Risker som identifierats har baserats på disciplinärenden som på senare tid lett till utslutning. Det har bedömts att bristen på längre yrkeserfarenhet och erfarenhet av att driva advokatbyrå, i kombination med avsaknad av äldre advokatkollegor, utgör en förhöjd risk för advokatetiska överträdelser. Exempel på risker inkluderar brister i principalansvaret, att advokaten tar på sig uppdrag denne inte har tillräcklig erfarenhet för att hantera, samt felaktigt användande av reglerna kring substitution.

Granskningens omfattning

Granskningen har fokuserat på advokater som varit verksamma som advokater mellan ett till fem år och som under denna period startat egen advokatbyrå som främst åtar sig uppdrag finansierade av allmänna medel. Totalt 17 advokatbyråer som uppfyllde dessa kriterier omfattades av enhetens särskilda granskning. Sju av dessa byråer har haft biträdande jurister anställda.

Samtliga advokatbyråer tillställdes en granskningsrapport anpassad efter respektive verksamhet. I granskningsrapporten ställdes frågor om bland annat kontorslokaler, principalansvar, substitution och interna rutiner. Ingen av de granskade advokatbyråerna åtog sig uppdrag som omfattas av lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Kontorsbesök har genomförts hos fyra utvalda advokatbyråer med geografisk spridning, omfattande fem innehavare/delägare. Ett femte kontorsbesök var planerat, men behövde ställas in på grund av oförutsedda omständigheter hos tillsynsobjektet och kunde inte genomföras under granskningsperioden.

I majoriteten av granskningarna har tillsynsenheten lämnat rekommendationer och föreslagit förbättringar som ett led i det proaktiva arbetet. Advokatbyråerna har därefter vidtagit åtgärder i enlighet med enhetens rekommendationer. Inom ramen för de slutförda granskningarna har enheten inte uppmärksammat sådana fortsatta advokatetiska brister som skulle ge anledning till att initiera disciplinära åtgärder.

Tillsynsenhetens iakttagelser

Omsättning

Omsättningarna hos de granskade advokatbyråerna har varierat. Detta kan tillskrivas flera faktorer, såsom exempelvis antalet anställda, verksamhetens varaktighet och geografisk etablering. Advokatbyråer som startades upp under föregående år har haft en omsättning på omkring en miljon kronor, medan advokatbyråer som varit verksamma under några år har omsatt upp till tio miljoner kronor.

Det har noterats att nyare humanjuridiska advokatbyråer synes ha lättare att etablera sig utanför storstadsregionerna. Detta kan förklaras av att konkurrensen om offentliga uppdrag inte är lika stor i dessa områden. I mindre befolkade regioner har advokater möjlighet att få fler fria förordnanden, vilket kan bidra till en stabilare ekonomisk grund för nya byråer.

Uppdrag

Det framgår att advokaterna åtar sig en mängd olika typer av uppdrag, oftast inom brottmål, familjerätt, migrationsrätt och socialrätt. Exempelvis handlar det om uppdrag som offentlig försvarare, målsägandebiträde, särskild företrädare för barn, offentligt biträde inom LVU, LVM, LPT och LRV samt i migrationsmål.

Generellt anger advokaterna att de överväger sin erfarenhet och kompetens noggrant när de tar nya uppdrag. Många anger uttryckligen att de endast åtar sig uppdrag inom rättsområden där de har tillräcklig erfarenhet och kompetens. Exempelvis avstår vissa från att ta sig an ärenden som rör ekonomisk brottslighet eller komplicerade brottmål som mord, på grund av begränsad erfarenhet inom dessa områden. En majoritet av de granskade advokaterna uppger sig även vara försiktiga med att ha alltför många häktade klienter samtidigt.

Erfarenheten spelar en central roll, och flera advokater nämner att de tidigare arbetat som biträdande jurister på olika byråer innan de startade egen verksamhet. Denna bakgrund har gett dem en bas av kunskap och kompetens inom de specifika områden de nu arbetar med. Några advokater har även lyft fram vikten av att ha erfarna mentorer vid andra advokatbyråer som stöd i arbetet.

Kontorsorganisation

Av granskningen framgår att flertalet av advokatbyråerna använder sig av så kallade kontorshotell. Det har även förekommit kontor i bostadsfastigheter. Valet av dessa former av kontor har främst ekonomiska fördelar. Svaren visar att åtgärder har vidtagits för att säkerställa tystnads- och diskretionsplikten vid dessa kontorslösningar, vilket även har bekräftats vid förekommande kontorsbesök. Dessa åtgärder innefattar bl.a. egna insynsskyddade rum, lösenordskyddade system och egna skrivare. Klientmöten hålls i avskilda rum för att förhindra att utomstående får insyn i konfidentiell information.

Ett fåtal advokatbyråer använder sig av filial- och mottagningskontor och anför att dessa är utformade i enlighet med det advokatetiska regelverket. Dessa kontor har dock inte varit föremål för kontorsbesök vid aktuell granskning.

Generellt har det konstaterats att advokaterna känner viss osäkerhet kring frågan om kontorens utformning, särskilt vad gäller kontorshotell. En återkommande iakttagelse har varit att rutiner saknas för mottagande av klienter när kontorshotellet har en gemensam reception. Tillsynsenheten har påtalat vikten av att möta upp klienter vid ingången för att säkerställa tystnads- och diskretionsplikten samt att vidta lämpliga åtgärder för att undvika att klienter kommer i kontakt med övriga personer i samma lokaler.

Tillsynsenheten kan konstatera att det finns ett behov av tydligare riktlinjer för advokatkontors utformning. En särskild granskning angående advokatkontor kommer därför att genomföras under hösten 2024.

Principalansvaret

Som advokat med anställda biträdande jurister på en advokatbyrå är man inte bara ansvarig för sina egna handlingar utan också för att övrig personal verkar på ett advokatetiskt korrekt sätt.

Om en advokat startar egen advokatbyrå och anställer biträdande jurister gäller det att ha klart för sig vilket ansvar man tar på sig som principal. Kravet på att stödja och kontrollera sin personals åtgärder i verksamheten går mycket långt, men det måste givetvis också finnas utrymme för advokater att lita på att erfarna biträdande jurister fullgör vissa arbetsuppgifter självständigt. Gränserna för övervakningsplikten bestäms av juristens erfarenhet på en glidande skala. Om juristen är nyanställd utan tidigare erfarenhet är övervakningsplikten närmast fullständig, men för en erfaren jurist på väg att söka inträde i Advokatsamfundet måste övervakningsplikten vara en helt annan.

De uppgifter som lämnats i granskningen talar för att principalansvaret har utövats genom regelbunden handledning och övervakning. Advokaterna har uppgett att deras biträdande jurister får adekvat stöd genom att deras arbete granskas, veckovisa genomgångar hålls och omedelbar återkoppling erbjuds vid behov. Denna handledning sker oftast på plats och anpassas efter den biträdande juristens erfarenhetsnivå och kompetens. Advokaterna arbetar ofta i samma rum som sina biträdande jurister, vilket möjliggör kontinuerlig interaktion och omedelbar feedback. Denna bild har även bekräftats vid samtal med biträdande jurister.

Ett positivt exempel som bör lyftas fram är rutinen att biträdande jurister får följa med på polisförhör och förhandlingar, även om det inte är ersättningsgillt. Detta ger de biträdande juristerna värdefull praktisk erfarenhet och insikt i hur förhandlingar och rättsprocesser går till, vilket är ovärderligt för deras utbildning.

De biträdande juristerna uppmuntras i samtliga fall att gå delkurserna för advokatexamen i rimlig takt. Advokatbyråerna erbjuder även tillgång till externa föreläsningar, juridiska databaser och interna utbildningar för att säkerställa att de biträdande juristerna kontinuerligt utvecklar sina färdigheter och kunskaper.

Advokatbyråerna uppger sig sträva efter att erbjuda bra arbetsvillkor för sina biträdande jurister. Bland de advokatbyråer som granskats har lönerna varit konkurrenskraftiga och det har inte förekommit helt provisionsbaserad lön.

Flera advokater har resonerat kring de brister och svårigheter de själva upplevt under sina tidiga karriärer och är måna om att förbättra för sina anställda. Många har nämnt att de har implementerat interna rutiner och riktlinjer som de själva tidigare saknat. Dessa inkluderar regelbundna uppföljningar, tät kontakt med de biträdande juristerna och en strukturerad övervakning av deras arbete.

Även om granskningen inte visar på några brister vad gäller principalansvaret, ska ändå påtalas de risker som är förknippade med att som ensam advokat ha flera biträdande jurister anställda. Det är viktigt att noggrant överväga om det verkligen finns tillräckligt med utrymme och resurser för den handledning och övervakning som krävs samt om man besitter tillräcklig erfarenhet för detta. Det handlar inte bara om att vara tillgänglig för att svara på frågor, utan också om att aktivt övervaka och granska arbetet, erbjuda kontinuerlig feedback och säkerställa att de biträdande juristerna får erforderlig utbildning.

Substitution

Det framgår att advokatbyråerna har olika rutiner för substitution, men generellt används det som en sista utväg och endast när det är absolut nödvändigt. Substitution används vanligtvis vid dubbelbokningar, kollisioner med andra förhandlingar eller när förtursmål sätts ut utan hänsyn till redan befintliga bokningar. Samtliga advokatbyråer har angett att klienten och domstolen informeras och ger sitt godkännande innan substitution genomförs. Vissa advokatbyråer har särskilt nämnt att de undviker att tacka ja till uppdrag om det finns en risk för stort behov av substitution.

Tillsynsenheten har i förekommande fall upplyst om att klienter i händelse av substitution ska föras in i jävsregistret samt att det enligt rättshjälpsförordningen tydligt måste anges i kostnadsräkningen när substitution sker.

Substitution används i högre grad inom vissa rättsområden, exempelvis migrationsmål, jämfört med brottmål. I enstaka fall har det kunnat ifrågasättas i vilken utsträckning advokaten förmått att själv genomföra den övervägande delen av arbetet i samtliga uppdrag. Tillsynsenheten har här påtalat att uppdrag som försvarare och som offentligt biträde är personliga förordnanden, vilka som huvudregel ska utföras av den förordnade advokaten/juristen. Det rättsliga biträdet är förordnat på grund av just dennes lämplighet i ärendet. Den enskilde klienten måste normalt anses ha ett befogat intresse

av att det är den person som förordnats som i största möjliga utsträckning biträder klienten genom hela processen.

Substitutionen kan gälla arbete under en viss tid eller avse vissa åtgärder. Syftet är att ett biträde ska kunna överlåta arbetet till någon annan om denne under en kortare tid, till exempel på grund av sjukdom, semester eller annat åtagande, är förhindrad att själv arbeta med ärendet. Det kan inte anses vara förenligt med god advokatsed att rättsliga biträden mer eller mindre sätter i system att acceptera i stort sett alla uppdrag som erbjuds, för att sedan endast slutföra en mindre del av dessa och överlämna övriga uppdrag till företrädesvis yngre kollegor.

Tillsynsenheten har i förekommande fall uppmanat advokater att se över sina rutiner rörande antagande av uppdrag och överväga att åta sig färre sådana uppdrag om de inte till övervägande del förmår handlägga uppdragen på egen hand. Tillsynsenheten har meddelat att frågan kan komma att följas upp vid ett senare tillfälle.

Hot och våld

Flera advokatbyråer beskriver åtgärder för att hantera hot och våld. Ingen advokat har angett att de utsatts för direkt hot eller våld, men ett antal advokater uppger sig ha blivit utsatta för otillbörliga påverkansförsök. De flesta advokatbyråer har infört rutiner för att hantera dessa situationer om de skulle uppstå.

De vanligaste åtgärderna inkluderar att dokumentera varje incident, informera ansvariga inom byrån och vid behov kontakta Advokatsamfundet för råd och stöd. Många advokatbyråer uppger att de har interna rutiner som föreskriver att brottsliga handlingar, såsom hot och våld, omedelbart ska polisanmälas. Anställda får också tillgång till krisstöd och samtalsstöd vid behov. Det finns även rutiner för att skydda anställdas personuppgifter och hjälpa dem att ansöka om skyddade uppgifter om det behövs.

Advokatbyråerna betonar vikten av att upprätthålla en öppen dialog inom byrån för att snabbt kunna agera på eventuella hot eller våldshandlingar. Flera advokatbyråer har också framhållit att de arbetar med att skapa en trygg arbetsmiljö genom att ha tydliga säkerhetsrutiner och erbjuda stöd till anställda som känner sig hotade eller utsatta.

Tillsynsenheten har informerat om möjligheten att kontakta Advokatsamfundet om någon på byrån utsätts för hot, våld eller annan otillbörlig påverkan för att få rådgivning kring hantering och förebyggande åtgärder. Advokatsamfundet erbjuder stöddokument med praktiska råd för den som blivit utsatt för hot och våld på sin hemsida samt en särskild subventionerad utbildning med sikte på att kunna identifiera och motverka hot och olika former av påverkansförsök. Kursen tar upp hur hot och påverkansformer kan se ut, hur de kan förebyggas, och vad man som advokat kan göra om man blir utsatt.

Slutsatser

Granskningen visar att de granskade advokatbyråerna generellt sett bedrivs på ett tillfredsställande sätt. Majoriteten av advokatbyråerna uppfyller de krav som ställs på dem, även om det finns vissa områden som behöver förbättras.

Det finns en viss osäkerhet bland advokaterna kring erforderlig utformning av advokatkontor, särskilt vad gäller kontorshotell. Tillsynsenheten ser ett behov av att utveckla tydligare riktlinjer för hur advokatkontor bör utformas och organiseras för att säkerställa tystnads- och diskretionsplikten. En särskild granskning av advokatkontor planeras till hösten 2024 för att adressera dessa frågor.

Principalansvaret har över lag hanterats väl, men det finns risker förknippade med att som ensam advokat med begränsad yrkeserfarenhet ha flera biträdande jurister anställda. Det är viktigt att noggrant överväga om det verkligen finns tillräckligt med utrymme och resurser för den handledning och övervakning som krävs.

Substitution tycks generellt användas som en sista utväg, men det kan ifrågasättas om det alltid används på ett korrekt sätt. Tillsynsenheten uppmanar advokater att se över sina rutiner för antagande av uppdrag och åta sig färre uppdrag om de inte kan hantera dem till övervägande del på egen hand.

Advokatbyråerna har infört rutiner för att hantera hot och våld, även om ingen advokat har rapporterat att de utsatts för direkt hot eller våld. Det är viktigt att upprätthålla dessa rutiner och säkerställa att anställda känner sig trygga samt att arbeta förebyggande.

Tillsynsenhetens särskilda granskning avslutas, och rekommendationerna kommer att presenteras i årsrapporten för 2024.